

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA TÜRK DİLİ EĞİTİMİNİN GEREKLİLİĞİ

Ass. Turhan BARAZ

Yükseköğretim kurumlarında Türkdili eğitiminin gerekliliği yıllardır tartışılıyor. Kimi çevreler bu eğitimi gereksiz sayarak, eksikliğin ortaöğretimde giderilmiş olması düşüncesinde direnirken; sayıları az da olsa bazı yükseköğretim kurumları bu eğitimin gerekliliğine inanmışlar ve zorunlu saymışlar Türkdili eğitimini. Bu düşünceden yola çıkanlara diyeceğimiz yok kuşkusuz. Ama «ortaöğretimde öğretilmiş olması gerekirdi» savında direnenlere; bu eğitimin ortaöğretim kurumlarındaki durumunu, yetersizliğini örneklemeye çalışacağız bu yazımızda. Sonuçta yükseköğretimde Türkdili eğitiminin gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkacak kanıysındayım.

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA TÜRK DİLİ EĞİTİMİ

Ortaöğretim kurumlarında Türkdili dersleri yılların eskimiş, geçerliliğini yitirmiş yönetmelik ve yöntemlerine göre sürdürülmektedir. Öğrenciye bir kaç yapıt, yazar, kural öğretmekle yetiniyor yine. Düşünce eğitimi gerçekleştirilmedi henüz. Okuma alış-

kanlığı, sevgisi kazandırılmıyor hâlâ. Ezberci eğitim anlayışı etkinliğini yitirmedi.

Edebiyat eğitimi geçmişe özlem yaratmaktan öteye yarar sağlamıyor. Edebiyat deyince yalnızca Divan Edebiyatını anlıyor ve anlatıyoruz. Gerçek ve daha verimli kaynağa; Halk Edebiyatına yönelmiyoruz nedense. Gerçekliğini ve geçerliliğini yitirmiş metinlerle öğrenciyi karşı karşıya getirerek, okuma beğenisinden uzaklaştırıyoruz gençlerimizi.

Geçmişten başlayarak, çağdaş yazarlarla, ozanlarla tanıştırmaya çalışıyoruz onları, ancak, öğrencinin kullandığı dilin en başarılı şiir ve düzyazı örneklerini hazırlanmış kitapların son sayfalarında, çok kısıtlı ve genellikle 1940'lardan öteye geçmez biçimde veriyoruz. Böylece bu tanışma yetersiz kalıyor. Gençler sevmiyorlar edebiyatı.

Bu sevgisizliğin nedenini Emin ÖZDEMİR şöyle belirtiyor: «... Yazın öğretimimizin bugün saptadığı temel amaçların arasında okumayı sevdirmeye, doğru konuşturma, doğru yazmanın kurallarını sezdirme, anadili bilinci uyandırma var. Şimdi böyle olunca Divan yazınının ürünleri lise sıralarındaki öğrencinin hem yaşı, hem gereksinimleri, hem de ilgisi arasında bir duvar beliriyor. Bu duvarı aşamayınca, öğrenciye okumayı da yazmayı da konuşmayı da bütünüyle tattıramıyoruz.» (1)

«İsmarlama» kitaplar yerine yaşayan, çağdaş yazarları, ozanları içeren eserler geliştirilmeli. Yoksa böylesi kitaplarla Sami N. Özerdim'den aktardığımız örnekte olduğu gibi yalnızca gülmece edebiyatımız (!) gelişebilir. Örneği aktarıyorum: «... Bir lise edebiyat kitabında şöyle bir soru görmüştüm... Önce bir şiir veriyor... «Leylekler ezberliyor Zerdüşt'ün kitabını» sonra soru geliyor: «Leylekler neden Zerdüşt'ün kitabını ezberliyor?» Bir öğrenciye edebiyat öğretmek demek, ona bilmece sormak, onu bilmeceye alıştırmak değildir. Onu, yarın için iyi düşünen, iyi okuyan, iyi yazan biri olarak hazırlamaktır. Kafasını eskimiş, bilgilerle doldurmak değildir» (2). Edebiyat, her çağda toplumun aynası olmuştur.

(1) ADNAN BİNYAZAR/METİN ÖZTEKİN, «Yazın ve Bilim Dilimiz» Ankara 1978, s. 93

(2) A.g.k., s.98

Biz bugün edebiyatın bu işlevini yadsıyor ve gerçek yaşamdan soyutluyoruz onu. O nedenle yukardaki örneğin kanıtladığı gibi pek çoğu gereksiz bilgiler belleterek toplumdan, eleştirel düşünceden, dilinin güzelliklerinden habersiz kuşaklar yetiştiriyoruz.

Dil konusunda tartışmalar yapıp, çocuklarımızı, gençlerimizi kendi politik sürtüşmelerimiz arasında boğuyoruz. Öğrenciyi değiştiren iktidarlara ve hatta sınıfa giren her öğretmenin değişik dil anlayışlarına, tutumlarına tutsak ediyoruz. Dil konusunda Atatürk devrimleri doğrultusunda ortak bir dil anlayışını egemen kılıyoruz.

Sorun yalnızca yukarıdan beri sıraladıklarımızla bitmiyor kuşkusuz. Belirtilen aksaklıklar ortaöğretimde Türkdili eğitimiyle ilgili bir çarpıda akla gelenlerdir.

YÜKSEKÖĞRETİMDE GÖRÜNÜM

Yükseköğretime gençlerimiz baştan beri sıraladığımız böylesi bir Türkdili eğitimini yaşayarak geliyorlar. Bu konuda onların eksikliklerini gidermek gerekmez mi? Elbette bu soruya olumlu yanıt vermeliyiz. Çünkü yükseköğretime geldiği halde yazmada, konuşmada, güçlük çeken pek çok genç var. Bu gerçeği Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde 1971-1974 yılları arasında Türkçe Kompozisyon dersi okutan Dr. Hamza ZÜLFİKAR bakın şöyle belirtiyor: «... Öğrenci yazım kurallarına, dilbilgisine gerekli önemi vermiyordu. Yazılı kâğıtlarda görülen düzensizlik, anlatım bozuklukları, düşünce birliğinin sağlanamaması, okunaksız ve kuralsız yazı alışkanlığı gibi eksiklikler onların bilgilerini anlaşıyor ve doğru bir biçimde aktarmalarına engel olmaktaydı. Bu dersin okutulmasına başlandığı tarihten bir süre sonra olumlu sonuçlar alınmış, dersin önemi ve sağladığı yararlar anlaşılmıştır» (3).

Alıntıda belirtilen eğitimi bir süre sürdüren eğitici olarak bu acı gerçeğe çoğu kez tanık olmuşumdur. Bu görevimi yerine getirirken dilekçe yazmada, dileğini anlatmada, düşündüğünü aktarmada güçlük çeken çok sayıda gençle karşılaştım. Bırakınız anlama, an-

(3) HAMZA ZÜLFİKAR, «Yüksek Öğretimde Türkçe Yazım ve Anlatım» Ankara 1977, s. 7

latma yeteneğine ulaşmamışları; noktalama imlerini doğru uygulayamayan öğrencilerin sayısı başlangıçta azımsanmayacak ölçüdeydi.

Gerçek sorun bu nitelikteki öğrencilere durumlarını anlatabilmektir. Onlara anadil bilincini verebilmektir. Yoksa başlangıçta bu tür eğitimden ne ölçüde yarar sağlanacağı tartışılabilir. Ama tartışılmayacak olan bu eğitimin yükseköğretimde zaman yitirilmeksizin başlatılmasıdır. Bu gerçekleştiğinde yükseköğretimi tamamladığı halde yazmanın, konuşmanın kural ve yöntemlerini kavrayamamış -daha önemlisi- dil bilincine ulaşmamış diplomalı aydınları (!) çevremizde daha az görebiliriz.

Türkdili eğitiminin yükseköğretim kurumlarında gerekliliğini, Prof. Dr. Mehmet KAPLAN 1968'lerde şöyle belirtmiş: «... Erzurum'da Atatürk Üniversitesi ders Programlarını hazırlarken Amerikalılarla beraber çalışıyorduk... Onların teklif ettikleri programda bir şey bana çok çarpmıştı: Bütün öğrencilerin kompozisyon derslerine devamları şarttı.... Zira kompozisyon, bir fikri açık ve seçik olarak ortaya koymak, kelime ve cümleleri doğru bir şekilde kullanmak demektir. Bir edebiyatçının olduğu kadar bir ziraatçinin de -hele Türkiye'de- buna çok ihtiyacı vardı. Elimden gelse bütün Türk Üniversitelerine mecburi kompozisyon dersi koyardım. Zira dile hâkim olmadan ve fikirlerini sıraya koymadan ne doğru düşünmeğe, ne de onları başkasına anlatmaya imkân vardır» (4).

Bu gerçeğe karşı duranlar yazmanın yetenek işi olduğunu ve sonradan kazandırılmayacağı savını öne sürerler. Oysa yanlıştır bu düşünce. Güzel yazmak eğitimle olur. Dilimizi iyi kullananları okumakla, tanımakla olur. Çabayla, aşılmaz güçlüklerin üstesinden gelen insan için ilk koşul yetenektir, denilemez. Çevremizle iletişim sağlayabilmek dilimizi iyi kullanmakla olasıdır. Bu başarıya ulaşabilmek için öğrenciye anlatım ustalığı kazandırmak, duyuş ve düşünüşte olgunluk vermek ve yazım kurallarını öğretmek zorunludur. Bu yeterliğe Liselerde ulaşamamış öğrencinin yüksek öğretim yaşamında başarılı olması beklenemez. Başarı sağlaması bir yana anadili açısından yüksek öğrenimini izlemesi düşünülemez.

(4) MEHMET KAPLAN, «Şiir ve Matematik», Hisar Dergisi, Sayı 51, Mart 1968, s.3

BİR ANKET SONUCU

1969-1970 Öğretim yılında Hacettepe Üniversitesi'nin değişik bölümlerine kaydolan 1250 öğrenciye Öğretim Görevlileri Emin Özdemir ve Adnan Binyazar tarafından uygulanan ve anadiliyle ilgili temel bilgilerin ölçülmesini amaçlayan «Temel Türkçe Testi» sonuçlarını özetleyerek aktarmakta yarar görüyorum.

	<u>Doğru Karşılık</u>	<u>Yanlış Karşılık</u>
1 OKUDUĞUNU ANLAMA	% 60	% 40
2 OKUDUĞUNU ELEŞTİRME VE DEĞERLENDİRME	% 40	% 60
3 SÖZCÜKLER VE KAVRAMLAR ARASINDA İLİŞKİ KURMA	% 61	% 39
4 DİLBİLGİSİ KURALLARINI TANIYABİLME VE UYGULAYABİLME	% 46	% 54
5 YAZMA BECERİSİ	% 39	% 61

Araştırma sonucu olumlu görülebilir. Ama araştırmanın uygulandığı öğrencilerin üniversitelerarası sınavda üstün başarı sağlamış, üniversiteye girme olanağı kazanmış seçkin öğrenciler olduğu düşünülürse sonucun yanıltıcı ama sorunun büyük olduğu gerçeği kendiliğinden ortaya çıkar. Araştırma ayırım gözetmeksizin tüm Lise bitirmiş öğrencilere uygulanabilse çıkan sonuç çözüm aramız gerektiği kanısını yaygınlaştıracaktır. Çünkü ortada kaçınılmaz bir gerçek var: Liselerde edebiyat öğretimi anadil bilincini önemsemez. Geçerliliği tartışılır terimleri, bilgileri, söz sanatlarını ezberletmeye yönelir de: açık, mantıklı ve kurallara uygun bir cümle kurmanın yöntemini veremez.

Dildeki bulanıklık giderek bilgide de kendini gösterir. Yaşam karşısında davranış bilgisi verilmeyen öğrenci diğer geçersiz yük bilgilerle sınava alınır ve başarısı saptanır. Karşımızda Liseyi bitirmiş, çoğu kez dilekçe yazma yeteneğinden yoksun ve yaşam savaşında yenik kişiler durmaktadır. Öyleyse öğrencilerin başarısını hazırlayan anadil sorunu çözülmedikçe başarısızlık trajedisine çözüm aramak yersizdir.

Yükseköğretim kurumlarında bilim adamı adaylığı olan ve konularında çalışan gençler, önce dillerine en iyi biçimde sahip olma bilinci kazanmalı sonra da -bir çoklarının benimsediği gibi- bilim adamı olmanın kendi çemberleriyle sınırlanmamak olduğunu öğrenmelidirler. Çünkü bilim adamını kendi çemberleriyle sınırlamak, toplumdan, toplumsal olaylardan soyutlamak bilimsel düşünüşe ters düşen bir yanlıgı olur. Tüm yazılı, sözlü anlatımlarda kavramları en kolay anlaşılır bir duruma indirgemek gerekliliğini duymalı bilimsel konularda çalışanlar. Böylelikle bilgiler, bildikleri yalnızca akademik kürsülerde kalmaz. Halka yönelir, daha geniş bir çevrece anlaşılır, gerçek anlamda yararlı olur. «Artık bilim adamları salt alanlarının olaylarını, olgularını gözlemlemekle; bunları kendine özgü yöntemlerle değerlendirmekle yetinmiyorlar. Gözlemedikleri, değerlendirip saptadıkları konuları açık, aydınlık bir dille biçimlendirmenin yollarını da araştırıyorlar. Belirli kişilerin tekelinden kurtarmak istiyorlar bilgiyi. Geniş yığınlara indirmek istiyorlar. Bilgilenmenin, gerçek anlamda aydınlanmanın bu yolla gerçekleşeceğine inanıyorlar. Böylece düşünceyi, bilgiyi anadilin söz değerleriyle kurmaya, oluşturmaya çalışıyorlar. Kuşkusuz kolay bir iş değildir bu. Değişik yolları denemeyi, alışkanlıklardan sıyrılmayı, güçlüklerle didişmeyi gerektirir. Oysa geçmişte kimseler göze alamamıştır bunu. İşin kolayına kaçılmıştır. Türkçeyi bir bilim olma katına erişirme şöyle dursun; yabancı kavramlara, bu kavramların karşılığı olan terimlere dadanılmıştır: Türkçeye aktarılmıştır bunlar. Türkçeden de bunlar için karşılıklar yaratılabileceği düşünülmemiştir» (5). Dil ve düşünce yönünden halkla bütünleşmenin yoludur bu. Bu bütünleşme olmadıkça yükseköğretim kurumlarından ulusça beklenen yarar sağlanamaz.

NE YAPMALIYIZ?

Öncelikle ulusal eğitime artık çağdaş bir öz kazandırılmalı. Bu, çocuktan başlayarak gençlerin eğitiminde sürmeli ve giderek yetişkinleri de kapsayacak boyuta ulaşmalı. Çocuk kitapları konusundan başlamalı önce. Ülkemizde bu alanda çok başarılı örnek çalışmalar yapan, yıllarını bu konuya adanmış sanatçılarımız var.

(5) EMİN ÖZDEMİR, «Örnek Bir Girişim», *Türk Dili*, 1 Ağustos 1977, s. 311

Milli Eğitim Bakanlığı ile Kültür Bakanlığı sorunun çözümünde etken görev alabilirler.

Ortaöğretimden klasik bilgilerle gelen öğrenciye yükseköğretim kurumları belirtilen nitelikleriyle «Temel Türkçe» öğrenimini zorunlu saymalıdır.

Her uygar ulus gibi bizim de dil konusunda Atatürk devrimleri doğrultusunda ortak bir dil anlayışımız olmalı. Bu konuda yapılan çalışmalara karşı durmak yerine dile katkıda bulunan her bilim adamını, her sanatçıyı koruyan, ödüllendiren bir anlayışımız olmalı. Kitaplarımız, gazetelerimiz, radyo, TV hep bu dili kullanmalı. Ulusca, ozan gibi «Türkçem benim ses bayrağım» diyebilmeliyiz.

Okuma olanağından yoksun kişiler için il kitaplıkları yaygın eğitimi gerçekleştirmek üzere aranan her kitap isteğini karşılayacak genişlikte kurulmalı. Bir kaç göstermelik gezici kitaplıkla bu işi biz zaten yapıyoruz görünümü altındaki işe yaramazlığı gidermeliyiz. Okullar da kendi bünyelerindeki kitaplıkları en işler ve en zengin biçime sokabilmelidir. Okuyor diye suçlamamalıyız gençlerimizi. Dilediğini okuma ve düşünebilme hoşgörüsünü göstermeliyiz. Çünkü bu yolla düşünce üniversiteleri kurulur. Okuduğunu anlayan, eleştiren kafalar doğrulara varabilir.

Yükseköğretim kurumlarımızdaki salt fen eğitiminde çağdaş eğitime dönük; sosyal bilimler dalında ise hiç aşama yapmamış, ezberci eğitim anlayışı ortadan kaldırılmalı. Bilimsel konulardaki çalışmalar halka ulaştırılmalı, halkla bilim arasında yakınlaşmanın yolları araştırılmalıdır. Gerçek yaşamla, ülke sorunlarıyla ve çağla bağıını koparan eğitim yararsızdır. Ülkemizi böylesi bir eğitimle Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyine ulaştıramayız. Bu biline.